

של מי הדוקטורט הזה בכלל?

קווים מנחים לגיבוש הסכם בין מנחה למונחה (תלמיד דוקטורט) על תהליך ההנחיה וזכויות פרסום

אורה גילבר^a, זאב וינטוק^b, מיכאל וינברג^c, אורית ברשטלינג^d, אוניברסיטת חיפה

השאלה "של מי הדוקטורט הזה?" מתעוררת לעתים קרובות הן אצל המונחה והן אצל המנחה. מחד גיסא, המנחה הוא האדם המרכזי בתהליך ובהצלחת המחקר, והתלמיד תלוי בו ובשל כך אינו משתף אותו כאשר אינו שבע רצון מהתהליך או מאופן פרסום תוצאות המחקר. מאידך גיסא, המנחה מרגיש אחריות ומעורבות רבה בתהליך (שאלת המחקר, המסגרת התיאורטית, שיטת החקירה, איסוף נתונים, ניתוח נתונים והמשגה תיאורטית ופרקטית של התוצאות), ובשל כך מרגיש שיש לו חלק גדול בתוצר. מאמר זה מציע קווים מנחים אשר יתרמו לדיון בשאלה זו ולניסוח הסכם אשר יוביל לשיעור רצון הן אצל המונחה והן אצל המנחה מתהליך ההנחיה ומפרסום התוצאות.

זאב וינטוק

מיכאל וינברג

אורית ברשטלינג

באשר לחשיבות הרבה שיש לתהליך ההנחיה, תהליך שהוא בעל השלכות מרחיקות לכת על ההתפתחות האקדמית הן של הסטודנט והן של המנחה. באופן כללי ניתן לומר שהמנחה הוא האדם המרכזי והחשוב ביותר העומד לצדו של תלמיד הדוקטורט במהלך לימודיו. המנחה לא רק מדריך את הסטודנט, אלא גם מהווה נקודת השקה בין הסטודנט לחוג. תפקיד המנחה הוא לתרום לאיכות גבוהה של הדוקטורט, לעסוק בהכוונה לאפשרויות למידה לאחר סיום הדוקטורט (בתר דוקטורט), לעודד הצגה בכינוסים ולעודד שותפות בפרויקטים מחקרניים ופרסום בכתבי עת מדעיים.

הספרות הדנה בלימודי הדוקטורט מדגישה את חשיבות ההנחיה ואת תרומתה בקידום העבודה, אבל מציגה גם היבטים בעייתיים של תהליך ההנחיה. למשל, ייתכן שהמנחה אינו מצליח להיות מורה דרך לתלמיד באקדמיה או שמנחים ומונחים אינם מצליחים לפתח יחסים של יצירתיות ופתיחות, המקדמים דיון בציפיות הדדיות. יש סטודנטים המטילים ספק בסמכות האקדמית של המנחה, בידע ובניסיון שלו בהנחיית עבודות דוקטורט. במקרים קיצוניים עלול התלמיד לסרב לשותפות בפרסומים הנגזרים מהעבודה. היחסים המתפתחים בין המנחה למונחה הם, אם כן, קרובים ואף קרובים מאוד, אך עם זאת הם לא

לימודי דוקטורט, בישראל כמו בארצות אחרות, הם מהחשובים ביותר בלימודים גבוהים. כל אוניברסיטה שואפת להיות מצטיינת ביותר במחקר, ולימודי הדוקטורט הם אחת הדרכים להשגת מטרה זו. טיפוח של חוקרים צעירים מצוינים מוליד פרסומים מדעיים מוערכים ומענקי מחקר להמשך הדרך. כך מקודם המחקר, התורם לפיתוח ידע מדעי מחד גיסא ולטיפוח חוקרים מומחים בעלי שם בין-לאומי מאידך גיסא.

למרות תשומת הלב הרבה הניתנת באוניברסיטאות ללימודי הדוקטורט, מתעורר לעתים, הן בקרב המנחים והן בקרב המונחים, חוסר שביעות רצון מתהליך ההנחיה בכלל ומפרסום העבודה בפרט. תחושות אלו פוגעות לא אחת בהשגת המטרה של מצוינות מחקרית בהווה ובעתיד. בקרב חוקרים (מתחום המשפט והאתיקה) הדנים בתהליך ההנחיה של עבודת המחקר לשם קבלת תואר דוקטורט, קיימת תמימות דעים

a פרופ' אורה גילבר, ראש התכנית ללימודי דוקטורט ויו"ר הוועדה ללימודי דוקטורט בביה"ס לעבודה סוציאלית, ogilbar@univ.haifa.ac.il

b פרופ' זאב וינטוק, חבר בוועדה ללימודי דוקטורט של ביה"ס לעבודה סוציאלית, zeevwin@research.haifa.ac.il

c ד"ר מיכאל וינברג, חוקר עמית באוניברסיטת קולומביה ובית החולים הפסיכיאטרי של מדינת ניו יורק, michaelweinberg10@gmail.com

d גב' אורית ברשטלינג, דוקטורנטית בביה"ס לעבודה סוציאלית, pu1@netvision.net.il

ושותפיו³ מציעים להסתמך על הקוד האתי של תחום המחקר. בתחום החינוך, למשל, יש להסתמך על הקוד האתי של ה-AERA American Educational Research Association¹⁵ וכן על הקודים האתיים של ה-ACA American Counseling Association¹⁶ ושל ה-APA American Psychological Association¹⁷.

לא נמצא מחקר אשר דן בפרסום עבודת דוקטורט בעלת מאפיינים ייחודיים, אף על פי שההתנסויות של מנחים ומנחים מצביעות על החשיבות הרבה של הדיון בתהליך ההנחיה בכלל ובזכויות הפרסום בפרט.

תמונת מצב זו הובילה ליוזמה של ועדת דוקטורט בבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת חיפה, בשיתוף עם נציג הסטודנטים לדוקטורט, לגבש המלצות להסכם בין מנחה למונחה שהוא תלמיד הלומד לקראת תואר דוקטור.

קווים מנחים לגיבוש ההסכם בין מנחה למונחה

הכנה של דוקטורט הינה תהליך מחקר המגלם בתוכו את שאיפתו של הסטודנט להעשיר את עולם המחקר תוך מימוש ופיתוח של כישוריו האקדמיים. הנחיית עבודת דוקטורט יש בה גם כדי להעשיר את מומחיותו של המנחה, תוך קידומו בעולם המחקר. הכנת העבודה מושתתת אפוא על מערכת היחסים בין המנחה, שהוא מומחה בתחום הנחקר, לבין הסטודנט, שהוא חוקר בתחילת דרכו. מערכת יחסים זו הינה דינמית ומתפתחת במהלך כתיבת העבודה. היא מחייבת מסירות ושיתוף פעולה, כדי להביא את המחקר להצלחה מרבית. ברם, במהלך כתיבת העבודה יכולים להיווצר קונפליקטים בין המנחה והסטודנט, הנוגעים לאופי המחקר ולתהליך כתיבת המחקר. זאת ועוד, היחסים בין המנחה למונחה אינם שוויוניים: הסמכות מצויה בידי המנחה, והסטודנט תלוי במנחה הן לצורך קידום עבודת המחקר והן להתפתחותו האקדמית. לפיכך יש חשיבות רבה לעריכת הסכם בין המנחה למונחה כבר בתחילת ההנחיה, לפני שיחסי התלות הופכים להיות כאלה העלולים לפגוע בזכויות המונחה בפרסום העבודה או חלקים ממנה וכיוצא בזה בזכויות המנחה לפרסום. כמובן שבמהלך התהליך ניתן וראוי לעדכן את ההסכם על פי הצורך. מטרתו העיקרית של ההסכם היא להסדיר את מערכת היחסים בין המנחה למונחה, תוך מחויבות לתהליך ולאיותו, לנורמות של התנהגות מחקרית ואקדמית, לתקשורת ביניהם, לאחריות הדדית וליושרה במהלך עריכת המחקר, לזכויות פרסום של המחקר, להפסקת ההתקשרות וליישוב מחלוקות (ככל שהן מתעוררות), תוך שמירה על האינטרסים של שני הצדדים. כל זאת תוך חתירה לטיפוח שיתוף פעולה מרבי והבאת עבודת המחקר להצלחה. אפשר לזהות שבעה מרכיבים מרכזיים שבהם נדרש להשקיע מאמץ אינטלקטואלי בעל ערך ושזכויות הפרסום עליהם עשויות להיות חשובות הן למנחה והן למונחה: שאלת המחקר, המסגרת הרעיונית והתיאורטית של המחקר, שיטת המחקר, איסוף נתונים והקמת בסיס הנתונים, ניתוח הנתונים והמשגה תיאורטית ופרקטית של תוצאות המחקר. בתהליך ראוי להתייחס לכל אחד מהמרכיבים הנ"ל.

על פי רוב, שני הצדדים משקיעים מאמצים במינונים שונים ביצירתם של מרכיבים אלו. ראוי שזכויות הקניין במרכיבים אלו יבטאו את המאמץ היחסי שכל צד השקיע ביצירתם. מן הראוי להזכיר גם מצב נדיר אך אפשרי שבו רק צד אחד משקיע את

יחסים שוויוניים. בשל כך הם עלולים לעורר חוסר שביעות רצון אצל צד אחד או אצל שני הצדדים⁴.

מטרתו המרכזית של מאמר זה היא לדון בתהליך ההנחיה של עבודת הדוקטורט ולהציע קווים מנחים לגיבוש הסכם בין מנחה למונחה באשר לתהליך ההנחיה ולזכויות פרסום הממצאים של העבודה.

סקירת ספרות

הדיון בספרות המדעית מתמקד במעמד סטודנט לדוקטורט בשעה שהוא שותף למחקר שנוערך במכון מחקר או בפקולטה^{4,3,2}. במרבית האוניברסיטאות קיים קוד אתי כללי אשר מתווה את הדרך לפרסום עבודת הדוקטורט, אולם מחקרים בודדים בלבד מציעים המלצות ברורות להסכם בין המנחה למונחה באשר לתהליך ההנחיה ולפרסום העבודה.

העניין בהשפעת הנחיה אקדמית מוצלחת אינו חדש. במהלך שני עשורים ניתנה תשומת לב רבה ליחסים בין מנחים לסטודנטים בתואר ראשון⁵. הדיון התמקד ביחסים שבין המנחה לתלמיד במהלך לימודיו לתואר ראשון, מתן שירותי ייעוץ, שביעות רצון מהייעוץ והתפקיד האקדמי שהוא ממלא במהלך הלימודים. הדיון בתהליכי הייעוץ וההנחיה בלימודים לתואר שלישי, לעומת זאת, הוא חדש יחסית. כמה עבודות דנו בקטגוריות של תפקידים מסוימים של מנחה עבודת הדוקטורט^{6,7}. בין התפקידים העיקריים אפשר למנות את היותו של המנחה מקור של מידע מהימן וכן את תפקידו לעזור לסטודנט בתהליך הסוציאליזציה בחוג, להוות מודל להתנהלות אקדמית ולשמש כמסגור ומלווה בתהליך מציאת משרה אקדמית^{8,9}. יש הסבורים שמנחה לדוקטורט צריך להיות כוח מניע¹⁰. תפקיד זה כולל יכולת לאתר מצב שבו הסטודנט משתהה בעבודתו ולאחר את הסיבות לכך (במישור קוגניטיבי, רגשי וחברתי או בקשיים הנוגעים במישורין בתהליך המחקר עצמו). המנחה צריך לתמוך בסטודנט ולחזק אותו, כדי שהוא יוכל לחזור לעבודתו ולהתקדם. חלק מהמחקרים בדקו את הפעילויות אשר המנחה מעורב בהן במהלך תהליך ההנחיה. אחד המחקרים¹¹ מצא שהשכיחות הגבוהה ביותר של מעורבות היא בתחומים של בניית התזה, סיפוק כיווני מחקר, בניית סטנדרטים איכותיים של מחקר ויצירת מודעות אצל הסטודנט לבעיות ולמגבלות המחקר.

הנחיית דוקטורט נוגעת בשלושה היבטים: ראשית, ההשפעה של ההנחיה על הסטודנט. הכוונה להבנת ההשפעה של סגנון ההנחיה והייעוץ שלה בפועל המתבטא בתוצאות. במחקר שבחן שלושה מנחי דוקטורט¹², איתר החוקר שלושה גורמי מפתח: תכונות של המנחה, כולל תפיסתו של המנחה באשר לצורכי ההנחיה, תחושת סיפוק של המנחה מתהליך ההנחיה וכן מידת מומחיותו בנושא הדוקטורט. היבט שני הוא ההתנסות האישית של הסטודנט כמונחה לדוקטורט, והיבט שלישי הוא הפילוסופיה ההוראתית והאתית של המנחה בנוגע להנחיה. במחקר של Fairweather^{14,13} נמצא שהתגמול (לאו דווקא הכספי) הניתן למנחה משפיע על מספר השעות שהמנחה מוכן להקדיש להנחיה, כלומר הנחיה של התלמיד אינה מוערכת באותה מידה כמו ההערכה של פעילות מחקרית אחרת.

בכל הקשור לפרסום ממצאי הדוקטורט, הספרות מתמקדת בעיקר בסוגיה של שותפות בפרסום ממצאי המחקר כאשר הסטודנט שותף למחקר במחלקה אליה הוא שייך^{3,4}. לואב

מסיבה כלשהי לסיים את קשר ההנחיה ביניהם, המנחה והמונחה ימשיכו לשמור על כבוד הדדי זה כלפי זה. המנחה לא יעמוד בדרכו של המונחה למצוא מנחה אחר.

חלק ב': זכויות פרסום

שאלת המחקר: מומלץ שלא יהיו זכויות קניין רוחני ביחס לשאלת המחקר, למעט מקרים שבהם השאלה היא ייחודית. במקרה כזה, מוצע שהוגה שאלת המחקר יאזכר ככזה, על פי כללי הציטוט המקובלים בפרסומים מדעיים. אין בהגיית שאלת המחקר משום הקניית זכויות נוספות.

המסגרת הרעיונית-תיאורטית: מסגרת זו עשויה לכלול רכיבים רבים ומגוונים, לרבות גישות, מודלים, תיאוריות ואינטגרציות של מרכיבי ידע. מומלץ שזכות הקניין על רכיבים של המסגרת הרעיונית-תיאורטית תהיה תקפה רק במקרים שבהם הם חדשנים ובטרם זכו לפרסום על ידי מחברם בכתבי עת או ספרים מדעיים. במקרה כזה השימוש במסגרת הרעיונית-תיאורטית ייעשה בהסכמת מחבר המסגרת. אין בשימוש במסגרת הרעיונית-תיאורטית בעבודה משום הרשאה עקרונית מאת מחברה לשימוש בה בחיבורים או בפרסומים אחרים.

שיטת החקירה: השיטה כוללת גם היא רכיבים רבים. מומלץ שלא יהיו זכויות קניין על תכנון המדגם, על הליכי איסוף הנתונים ועל זיהוי שיטות לניתוח הנתונים. עוד מומלץ שהזכויות על שיטת המדידה (כלים לאיסוף הנתונים) תהינה זהות לאלו שהוצגו לעיל ביחס למסגרת התיאורטית-רעיונית.

בסיס הנתונים: בסיס הנתונים הוא אנונימי. אם מדגם המחקר נאסף על ידי המונחה, ייאסרו השימוש בו או העברתו לכל גורם אחר/נוסף ללא הסכמה מפורשת של המונחה. במקרה של אי-הסכמה של המונחה, ייבדד רצונו. במקרים שבהם מדגם המחקר נאסף על ידי המנחה, ייאסרו השימוש בו או העברתו לכל גורם אחר/נוסף ללא הסכמה מפורשת של המנחה.

אם הנתונים נאספו במסגרת פרויקט מחקר שאינו עבודת הדוקטורט, אזי בסיס הנתונים שייך לפרויקט המחקר, וכל שימוש בנתונים מוגבל להרשאה מפורשת שתניתן על ידי הגורם המוסמך בפרויקט. הדבר חל גם ביחס להגבלות אחרות, אם קיימות. אם הנתונים נאספו במסגרת עבודת הדוקטורט, מומלץ שבעליהם - מי שיזמו, פנו, סקרו וקידדו אותם לכלל בסיס נתונים - הם אשר יאשרו את השימוש בהם, וזאת תוך שמירה על הגבלות אחרות, אם קיימות. רצוי שהרשאה זו תנוסח בהסכם בין המנחה למונחה לפני תחילת תהליך ההנחיה. ראוי להדגיש כי עבודת הסיקור והקידוד לכשעצמה, חשובה ככל שתהיה, אינה בהכרח התנאי הבלעדי והמקדים לקביעת בעלות על בסיס הנתונים. ראוי לשקול ולהקנות זכויות בבסיס הנתונים גם לגורמים שפיתחו את שיטת המדידה, אם היא חדשה, ולאילו שפעלו להשגת קבוצת המדגם, אם הנגישות אליה מוגבלת.

כאשר המנחה והמונחה הם בעלי זכויות קניין שוות ביחס לנתונים, מומלץ שהם יערכו רשימה של חלוקת הנושאים הייעודיים, שבמסגרתם הם רשאים להשתמש בנתונים. מוצע שזכות הבחירה של הנושא הראשון תהיה של המונחה. עם זאת, כאשר רק אחד מהם הוא הבעלים של הנתונים, מומלץ שלאחר פרק זמן מוסכם (כשנה) שבו הוא לא עשה שימוש ייעודי בנתונים, הוא יאפשר לאחר להשתמש בהם למטרה זאת. כך או כך, ראוי לאזכר בכל פרסום את בעליו של בסיס הנתונים.

מרב המאמצים ביצירת המרכיבים המוזכרים לעיל.

מטרת המסמך שלנו היא להציג קווים מנחים לתהליך ההנחיה ולדון בהסכם זכויות על פרסומים שייגזרו מתהליך ההנחיה ושראו שהצדדים יסכימו בעניינם וינסחו אותם כבר בתחילת עבודתם המשותפת. כמו כן מומלץ שההסכם יגובש ויוסכם בין המנחה (או המנחים) למונחה במהלך שלב א' של הכנת הצעת המחקר ולא יאוחר מהמעבר לשלב ב' של תלמיד המחקר.

חלק א': תהליך ההנחיה

תיאום ציפיות: המנחה והמונחה יתאמו ציפיות בתחילת העבודה באשר ללוחות הזמנים הצפויים לסיום כתיבת הצעת המחקר, מהלך המחקר וסיום כתיבת העבודה. כמו כן, המנחה והמונחה יעדכנו זה את זה, במידת האפשר, באשר למגבלות לוח הזמנים, כגון נסיעה ממושכת לחו"ל, שבתון וכיוצא בזה.

דרכי עבודה משותפות: המנחה והמונחה ייפגשו לפחות אחת לחודשיים לצורך קידום המחקר. מומלץ שהם יקבעו פגישות נוספות במידת הצורך ושהיו בקשר באמצעות הדואר האלקטרוני או בקשר טלפוני בתקופות שבהן פגישות משותפות הן פחות מהותיות (למשל בתקופת העברת שאלונים). המונחה יעדכן את המנחה באשר לקצב התקדמותו וכן ביחס לקשיים ולצרכים השונים הכרוכים בעריכת המחקר.

בחירת נושא המחקר וכיוון המחקר: נושא המחקר וכיוון המחקר ייבחרו בשיתוף פעולה מלא בין המנחה למונחה. על המונחה להציע כיווני מחקר שאותם הוא מעוניין לחקור, ועל המנחה להמליץ למונחה על פי ידעו וניסיונו באשר לאפשרויות השונות למחקר בנושא, אופי המחקר וכיוון המחקר. מחקרים שבהם מדגם המחקר מצוי בידי המנחה או ייאסף על ידי המנחה, מומלץ שהמונחה יקבל את כיוון המחקר המוצע על ידי המנחה, אך המנחה לא יפעיל לחץ על המונחה לבחור/להחליף/לשנות נושא שאינו לרוחו.

פרקי המחקר ובדיקתם: המונחה יעביר למנחה, במישרין או באמצעות הדואר האלקטרוני, את פרקי המחקר שכתב לצורך בדיקה ותיקון. המונחה ישתדל להעביר את החומר למנחה בפרק זמן סביר (לפחות שלושה שבועות) לפני הפגישה שבה ידונו בפרק. המנחה יעשה ככל שביכולתו, ובהתחשב במטלות האקדמיות שהוא מחויב בהן, להשיב את החומר לאחר בדיקתו למונחה בהקדם (עד ארבעה שבועות). המנחה והמונחה יעשו ככל יכולתם למניעת עיכובים בתהליך העבודה המשותפת.

מחלוקת בין שני מנחים: כאשר יש שני מנחים ומתעוררת ביניהם מחלוקת הנוגעת לאופן עריכת המחקר, למנחה הראשי שמורה הזכות להכריע במחלוקת זו. אם שני המנחים יוגדרו כמנחים ראשיים, אזי יכריע המנחה שתחום התמחותו הוא הקרוב ביותר לסוגיה שבמחלוקת.

התייעצות עם מומחים חיצוניים: לצורך קידום המחקר, המנחה והמונחה יהיו רשאים להתייעץ עם מומחים שונים בתחומים רלוונטיים. המנחה והמונחה יעדכנו זה את זה לפני שיפנו למומחה חיצוני. לא תהיה פנייה למומחה חיצוני אלא בהסכמה משותפת של המנחה והמונחה.

בחירת ועדה מלווה: המנחה והמונחה יבחרו את חברי הוועדה המלווה יחדיו. רק מועמדים שיש לגביהם הסכמה יוכלו להיות חברים בוועדה המלווה.

הפסקת הנחיה: במקרים שבהם המנחה או המונחה יחליטו

1. Barnes, B.J. & Austin, A.A. (2009). The role of doctoral advisor's: A look at advising from the advisor's perspective. *Innovation High Education*, 33, 297-315.
2. Barretta-Herman, A. & Garrett, K. J. (2000) Faculty-student collaboration: Issues and recommendations. *Advances in Social Work*, 1(2), 148-159.
3. Welfare, L.E. & Sackett, C.R. (2010) Authorship in student-faculty collaborative research: Perceptions of current and best practices. *Journal of Academic Ethics*, 8(3), 199-215.
4. Fine, M.A. & Kurdek, L.A. (1993). Reflections on determining authorship credit and authorship order on student faculty collaborations. *American Psychologist*, 48(11), 141-1147.
5. Beal, P.E. & Noel, L. (1980). *What works in student retention*. Iowa City, IA American College Testing Program and National Center for Higher Education Management Systems.
6. Yarbrough, D. (2002). The engagement model for effective academic advising with undergraduate college. Students and student organizations. *Journal of Humanistic Counseling Education and development*, 41(1), 61-68.
7. Davis, S.J., & Cooper, D.L. (2001). Assessing advising style: Student perceptions of academic advisors. *College Student Affairs Journal*, 20(2), 53-62.
8. Lowe, A. & Toney, M. (2000). Academic advising: View of the givers and takers. *Journal of College student Retention*, 2(2), 93-108.
9. Nettles, M.T., & Millett, C.M. (2006). *Three magic letters: Getting in Ph.D.* Baltimore, MD: The Jones Hopkins University Press.
10. Ahem, K., & Manathunga C. (2004). Clutch-starting stalled research students. *Innovative Higher Education*, 28(4), 237-254.
11. Vilkinas, T. (2008). An exploratory study of the supervision of Ph.D. research students theses. *Innovative Higher Education*, 32(5), 297-311.
12. Barnes, B.J. (2005). Success in graduate school. How exemplary advisors guide their doctoral advises. Doctoral dissertation, Michigan State University, East Lansing, Michigan.
13. Fairweather, J.S. (1993). Academic values and faculty reward. *Review of Higher Education*, 17(1), 43-68.
14. Fairweather, J.S. (1996) *Faculty and public trust*. Needham Heights, MA, Allyn & Bacon.
15. American Educational Research Association. (2000). *Ethical standards of the American Educational Research Association*. Washington DC: Author.
16. American Counseling Association (2005) *ACA code of ethics*. Alexandria, VA: Author.
17. American Psychological Association. (2010). *Publication Manual of the American Psychological Association* (2nd ed.). Washington DC: Author.

ניתוח הנתונים: במחקר כמותני ההמלצה היא שלא תהיה בעלות על ניתוח הנתונים. במחקר איכותני, בשל אופיו של המחקר, מומלץ שהזכויות על ניתוח הנתונים יהיו זהות לאלו שהוצגו לעיל ביחס למסגרת התיאורטית-רעיונית.

תוצאות המחקר: מומלץ שהזכויות לקניין ביחס להמשגה התיאורטית והמעשית יהיו זהות לאלו שהוצגו לעיל ביחס למסגרת התיאורטית-רעיונית.

פרסומים הנגזרים מעבודת הדוקטורט: כתיבת מאמרים על בסיס עבודת הדוקטורט היא לרוב משותפת למנחה ולמונחה. בעת פרסום מאמר או מאמרים על בסיס עבודת הדוקטורט, שם המחבר הראשון שיופיע במאמר יהיה שמו של הכותב העיקרי של המאמר. אם המנחה אינו מעוניין להשתתף בכתיבת המאמר, יהיה בהערת רשאי לפרסם את המאמר לבדו. אזכור שמו של המנחה אינו מעוניין לפרסם מאמר על בסיס עבודתו, המנחה רשאי לפרסם מאמר לבדו. עם זאת, אם המאמר יתבסס על הנתונים שנאספו או עובדו על ידי המונחה, הרי שהמונחה יהיה זכאי לכך ששמו יפורסם כחלק מכותבי המאמר, אלא אם הביע את התנגדותו לכך.

הצגת עבודת הדוקטורט בכינוסים: המונחה רשאי להציג את ממצאי עבודת הדוקטורט בכינוסים מדעיים או באירועים אקדמיים אחרים. המנחה יהיה רשאי לעשות כן באישור המונחה. המנחה והמונחה רשאים להציג מאמרים שנכתבו על בסיס עבודת הדוקטורט בכינוסים מדעיים. זכות הבכורה להצגת תהיה של המחבר העיקרי.

סיכום ודין

החיבור לשם קבלת תואר דוקטור הינו תוצר מרכזי בתהליך שלוקחים בו חלק לפחות שני צדדים: מנחה ומונחה. תהליך זה עשוי להנפיק תוצרים נוספים בצורה של פרסומים, החינויים להתפתחות המקצועית של השניים. הדיון בשאלה "של מי הדוקטורט הזה בכלל?" משאיר את השאלה ללא תשובה חד-משמעית, מפני שלתהליך ההנחיה יש היבטים שונים: קרבה/ תלות, הערכה, תסכול מאי-מילוי ציפיות הדדיות מהתהליך ועוד. לכך עשויות להיות השלכות על זכויות פרסום עבודה שמעורבים בה מנחה (לפעמים שניים) ומונחה.

מטרת המאמר הייתה להציע מסמך אשר יספק קווים מנחים לדיון בין מנחה ומונחה בתהליך ההנחיה ובזכויות הצדדים בתוצרים של עבודת הדוקטורט. המסמך מתבסס על המחקרים שתוארו לעיל ועל ההתנסות של תלמידים ומנחים בלימודי דוקטורט, תוך שימת דגש על התרומה של הצדדים לתהליך ועל המאמץ האינטלקטואלי שהשקיעו בתהליך. כמוכן שמסמך זה אינו בא להחליף את ההנחיות הקיימות באוניברסיטה בנושא זה, אלא רק להגיש המלצות, לעודד ולסייע בהסדרת סוגיה בעלת חשיבות רבה לכולם. בהתאם לתפיסה זו, השתדלנו להתייחס לכבוד ההדדי של הצדדים. לבסוף, מומלץ להשתמש במסמך המוצע כבסיס להסכם בין מנחה למונחה בהתאם לאופי עבודת הדוקטורט.